

УДК 343.13

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВСТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА ЗА НАДАННЯ ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВОГО ВИСНОВКУ ТА ОЗНАКИ ТАКОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

К. Шуневич*, Н. Федорович**

**Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: katelyna.shunevych@lnu.edu.ua,
ORCID ID: 0000-0001-7141-5930*

***Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: nataliia.fedorovych@lnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-9161-9700*

Проаналізовано доцільність встановлення кримінальної відповідальності судового експерта за надання завідомо неправдивого висновку та ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 384 КК України. Авторки стверджують про необхідність існування норм, які передбачають відповідальність судового експерта, і вказують на потребу у їх застосуванні. Проаналізовано кримінально протиправне діяння, передбачене ст. 384 КК України, а саме: завідомо неправдивий висновок експерта, складений для надання або наданий органу, що здійснює досудове розслідування, виконавче провадження, суду, Вищій раді правосуддя, тимчасовій слідчій чи спеціальній тимчасовій слідчій комісії Верховної Ради України. У процесі дослідження авторки виявили основні недоліки такого формулювання та запропонували сформулювати диспозицію так, щоб кримінальна відповідальність наставала за складення судовим експертом завідомо неправдивого висновку незалежно від того, для якого органу цей висновок складений. Досліджено застосування на практиці ст. 384 КК України в частині кримінальної відповідальності експерта. Дослідниці виявили відсутність обвинувальних вироків, які набрали законної сили, про притягнення експертів до кримінальної відповідальності за відповідною частиною ст. 384 КК України. Констатовано, що, попри існування певних недоліків вказаної диспозиції статті Особливої частини КК України, основною проблемою є незастосування її на практиці, тобто притягнення судових експертів до кримінальної відповідальності за складення завідомо неправдивого висновку не відбувається. Також висловлені поради щодо удосконалення санкції ст. 384 КК України.

Ключові слова: судовий експерт, об'єктивність судового експерта, незалежність судового експерта, відповідальність експерта, надання завідомо неправдивого висновку.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2022.74.176>

Постановка проблеми. Участь судового експерта та отримання його незалежного висновку щодо певних питань, пов'язаних із вирішенням справи, є важливою з огляду на необхідність виконання завдань провадження щодо забезпечення повного, всебічного та справедливого вирішення справи. Для забезпечення цієї мети потрібна об'єктивність та незалежність судового експерта при проведенні експертного дослідження та надання правдивого висновку за його результатами.

Незалежність проявляється в тому, що, незважаючи на суб'єкта залучення експерта у провадження та від його відомчої підпорядкованості, судовий експерт повинен уникати незаконного впливу (у вигляді схиляння шляхом погрози, підкупу чи примусу надати неправдивий висновок, чи відмовитись від надання висновку). *Об'єктивність* означає, що експертний висновок має бути таким, що виключає будь-який розумний сумнів у його достовірності, тобто такий висновок має ґрунтуватися на відповідних наукових знаннях у певній галузі та даних, наявних у матеріалах провадження. Як зазначається у наукових джерелах, «наука повинна бути нейтральною і об'єктивною, щоб проголошувати істину. [...] значення експертного висновку подібне до доктрини, представлені в суді. Таким чином, висновок експерта слід прийняти як форму істини, яка необхідна для досягнення повноти фактичної істини» [26, с. 349].

Недотримання цих засад може мати негативні наслідки як для усього провадження у випадку, якщо рішення суду буде ґрунтуватися серед іншого і на висновку експерта, отриманому без їх дотримання, так і для конкретного експерта, який надав такий висновок. Якщо для усього провадження – це недосягнення завдань судочинства, то для судового експерта – притягнення його до відповідальності за неналежне виконання своїх професійних обов'язків, чи зокрема, до найсуворішої відповідальності – кримінальної, за надання завідомо неправдивого висновку.

Актуальність дослідження полягає у тому, що у суду або інших учасників провадження у багатьох судових процесах при розгляді, наприклад, кримінальних, цивільних, адміністративних справ виникає необхідність звернутися до осіб, які є компетентними у певній галузі знань, – для отримання відповідей на питання, котрі виникають під час провадження. Водночас у засобах масової інформації з'являється інформація про можливі зловживання, пов'язані із проведенням експертних досліджень. Так, до прикладу, повідомляється, що за результатами досудового розслідування НАБУ завідомо неправдивий висновок експерта «...став підставою для винесення рішення Господарського суду Рівненської області, який у серпні 2017 року відмовив у визнанні права власності на частину нафтопродуктопроводів «Самара – Західний напрямок» за державою» [11]. Під час розслідування так званої «справи Зайцевої» про ДТП у Харкові, внаслідок якої у жовтні 2017 року загинуло шестеро людей, також виникало питання про притягнення 4 експертів Харківського обласного бюро судово-медичних експертиз імені Бокаріуса, які проводили автотехнічну експертизу, до відповідальності за ч. 2 ст. 384 КК України. Розгляд цих питань так і не відбувся внаслідок прийняття рішення суду про закриття кримінального провадження [17]. На Харківщині скеровано до суду обвинувальний акт щодо «...судово-медичного експерта, який «не побачив» слідів тортур, які припускається, що вчинялися працівником правоохоронного органу, та призвели до смерті особи» [10].

У судових рішеннях ЄСПЛ також можна віднайти інформацію про те, що навіть за умов наявності порушень з боку експерта, можливість притягнення його до відповідальності в Україні є сумнівною. Наприклад, у справі «Ніна Куценко проти України» йдеться про те, що внаслідок неналежної діяльності експерта, яка серед іншого виявлялась у тому, що були надані «завідомо неправдиві» результати експертного дослідження (зокрема в одному з декількох висновків експерта причину смерті сина заявниці пов'язували з тривалим алкогольним та наркотичним сп'янінням, незважаючи на заподіяння великої кількості ударів в голову сина заявниці працівниками правоохоронного органу), експерта не було притягнуто до відповідальності через закінчення строків давності (§ 137–140) [15].

Відповідно, важливо з'ясувати, якими є зміст та ефективність застосування на практиці ст. 384 КК України, котра передбачає кримінальну відповідальність експерта за надання завідомо неправдивого висновку, адже «реальність» притягнення до такої відповідальності мала б сприяти належному здійсненню експертами своїх професійних обов'язків та запобіганню ними зловживанням при проведенні експертних досліджень та наданні висновків. Це і є метою цього дослідження.

1. Доцільність встановлення кримінальної відповідальності експерта за надання завідомо неправдивого висновку. У науковій літературі існує згадка про те, що протягом тривалого історичного періоду чимало суддів припускали, що сторони залучають у провадження лише тих експертів, котрі надають висновки, які підтверджують їхню позицію, що вочевидь може створювати для експерта «...спокусу привести свої висновки у відповідність до позиції сторони, яка оплачує роботу такого експерта» [23, с. 198–199]. Вочевидь такий підхід ставить під сумнів професійність судового експерта, адже незалежно від того, хто є замовником судової експертизи, її результати повинні ґрунтуватися на спеціальних знаннях особи, яка проводить дослідження, та інформації, наданої для проведення дослідження. Судовий експерт повинен надати висновок на основі власної незалежної оцінки і не має обов'язку «дбати» про позицію сторони, яка його залучила у провадження, оскільки експерт несе відповідальність за надання такого висновку та покликаний надавати «допомогу суду розкрити правду у будь-якому конкретному випадку» [20, с. 136]. Навіть за умов, що суб'єктом залучення судового експерта, наприклад, у кримінальне провадження, є сторона захисту, «адвокатська діяльність не є діяльністю експерта» [22].

Спроби вплинути на судового експерта з метою надання ним висновку, який буде «сприятливим» для певного учасника процесу, як зазначає польський дослідник Криштофор Южвіцький, створює реальні корупційні ризики [24, с. 361], що ставить під сумнів справедливність конкретного досудового розслідування, судового процесу чи виконання рішення суду, а відтак усієї системи правосуддя в державі. Висновки, які за своїм змістом будуть неправдивими, можуть використовуватися стороною, яка має більші фінансові ресурси, для того, аби «переважити» докази іншої сторони [27, с. 857].

Одним із чинників, які можуть впливати на надання експертами завідомо неправдивих висновків, є низька (тобто не співмірна з обсягом навантаження) оплата праці судових експертів: «...ситуації, коли один і той самий експерт отримує в кілька разів вищу винагороду за однакову послугу на вільному ринку, ніж за роботу в судовій системі, не сприяє залученню висококваліфікованих фахівців до виконання ними функцій експертів» [27, с. 857]. Як наслідок, матеріальна вигода, пропонована стороною або іншою особою, може впливати на якість та достовірність висновку експерта: «...неймовірний грошовий вигравш, який можна отримати від надання «хорошого» висновку, чинить додатковий тиск на експертів» [21, с. 407].

Часто судовими експертами є працівники державних органів, до прикладу державних криміналістичних лабораторій, що може також свідчити про потенційну упередженість такого експерта [25, с. 1604]. Так, виключно працівники науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України (НДУСЕ); науково-дослідних установ судових експертиз, судово-медичних та судово-психіатричних установ Міністерства охорони здоров'я України, експертних установ МВС (НДЕКЦ), Міністерства оборони, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України відповідно до ст. 7 Закону України «Про судову

експертизу» уповноважені проводити криміналістичні, судово-медичні та судово-психіатричні експертизи. Як зазначає О. Калужна, «...цінування власного місця праці – робить експерта лояльним до керівництва. А у всій павутині взаємозв'язків ДСЄУ є структурними підрозділами тих чи інших міністерств і відомств, які не лише не позбавлені політичного впливу, а по своїй суті є політичними у системі прийняття рішень, розстановки кадрів та у цілому політики парламентської більшості, уряду та Президента України [...] в результаті чого судова практика нерідко отримувала й, не виключається, отримує необ'єктивні висновки експертів, якими, як правило, прикриваються чиїсь зловживання чи недбалість» [8, с. 110–114].

На наше переконання, передумовою вчинення протиправних діянь у вигляді надання завідомо неправдивого висновку, вочевидь, є проблема розуміння та дотримання професійної етики особою, яка виконує функції експерта. Судовий експерт повинен усвідомлювати свою роль у системі правосуддя.

Встановлення та дотримання етичних стандартів при здійсненні судово-експертної діяльності та передбачення належної оплати праці судових експертів з метою уникнення корупційних ризиків є необхідними для належного здійснення експертами своєї професійної діяльності. У разі виявлення порушень таких стандартів повинні виникати наслідки як для провадження – у вигляді неврахування судом наданих експертом висновків, так і безпосередньо для судового експерта – у вигляді притягнення його до відповідальності.

Судді ухвалюють рішення, які мають значний соціальний вплив і серед іншого можуть зумовити такі наслідки, як позбавлення волі. Також варто врахувати те, що судові рішення можуть ухвалюватися ґрунтуючись на доказах, серед яких є висновок експертів, а, відтак, є цілком очевидним і необхідним передбачення кримінальної відповідальності для осіб, які «допомагають» суддям у прийнятті рішення – експертів [21, с. 207]. Як правильно зазначає Л. Палюх: «Суспільна безпека кримінальних правопорушень, які посягають на відносини щодо забезпечення отримання достовірної доказової та іншої інформації, що має правове значення, у судочинстві та під час виконання судових рішень (у виконавчому провадженні (статті 383, 384, 385, 400-1 КК України), обумовлюється тим, що забезпечення належного доказування є умовою досягнення завдань судочинства, встановлення об'єктивної істини і прийняття на її підставі правильного, законного, обґрунтованого і справедливого рішення» [13, с. 76].

Кримінальна відповідальність, яка не лише передбачена у законодавстві, за надання так званих «фальшивих висновків експертів» (*«false expert opinion»*), а й застосовується на практиці шляхом покарання винних осіб, – мала б слугувати «запобіжником» вчинення таких правопорушень експертами.

2. Кримінальна відповідальність експерта в Україні за надання завідомо неправдивого висновку (ст. 384 КК України): законодавство/судова практика. Ч. 1 ст. 384 КК формулює кримінальну відповідальність експерта так: завідомо неправдивий висновок експерта, складений для надання або наданий органу, що здійснює досудове розслідування, виконавче провадження, суду, Вищій раді правосуддя, тимчасовій слідчій чи спеціальній тимчасовій слідчій комісії Верховної Ради України.

Склад кримінального правопорушення, сформульований у ч. 1 ст. 384 КК України, є кримінальним проступком, а у ч. 2 ст. 384 КК України – нетяжким злочином. Варто зазначити, що це не просто кримінальне правопорушення зі спеціальним суб'єктом, а так зване *кримінальне правопорушення зі спеціальним складом*. Кримінальним правопорушенням зі спеціальним складом є таке кримінальне

правопорушення, у якому суб'єктом є особа, що наділена правовим статусом, отриманим унаслідок проходження декілька етапних правових процедур, кримінально-протиправне діяння якої пов'язане з покладеними на неї обов'язками, і в результаті нього заподіюється або може бути заподіяна істотна шкода суспільним відносинам, учасниками яких є вказані особи [19, с. 155]. Цією вказівкою ми наголошуємо, що об'єктивну сторону такого кримінального правопорушення може виконувати лише особа, яка наділена ознаками спеціального суб'єкта, тобто експерт, а у випадку співучасті, виконавцем (співвиконавцем) цього кримінального правопорушення може бути лише особа, яка наділена ознаками, вказаними у диспозиції статті Особливої частини КК України. Щодо організатора, підбурювача та пособника таких обмежень немає, тому такі ролі може виконувати будь-яка фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до КК України може наставати кримінальна відповідальність.

Варто додати, що у проєкті нового КК України таке кримінальне правопорушення передбачене у Розділі під назвою «Злочини та проступки проти сприяння правосуддю та діяльності органів правопорядку» [14], що, на наш погляд, точніше відображає родовий об'єкт кримінального правопорушення, ніж чинний КК України (Розділ «Кримінальні правопорушення проти правосуддя»), адже висновки експерта саме «сприяють правосуддю та органам правопорядку».

3. «Завідомо неправдивий висновок експерта»: до розуміння понять, передбачених у ст. 384 КК України. Проаналізуємо кожне слово у цьому складі кримінального правопорушення.

а) «Завідомо»

Слово «завідомо» доволі часто вживається у КК України, як у Загальній, так і Особливій частині. Р. Вереша зазначає, що у цей термін вкладається зміст повного усвідомлення факту певного порушення закону. На думку вченого, для встановлення того, який вплив має завідомість на форму вини і якою є роль цієї ознаки у визначенні суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, потрібно чітко встановити, яких об'єктивних ознак вона стосується, тобто які фактичні обставини мають бути достеменно відомими суб'єкту для наявності певного кримінального правопорушення, передбаченого Особливою частиною КК України [1, с. 195–196]. Нами не виявлено, щоб у цьому складі кримінального правопорушення поняття «завідомості» викликало дискусії. Відповідно, погоджуємося, що вживання такого слова у диспозиції статті вказує на те, що експерт усвідомлює, що висновок, складений ним, є неправдивим, а відтак наявний прямий умисел на вчинення кримінального правопорушення [5, с. 211, 7, с. 78, 9, с. 878, 16, с. 196–197].

б) «Неправдивий»

Ознайомившись із визначеннями неправдивого експертного висновку, що подані у науковій літературі [5, с. 141, 6, с. 810, 7, с. 76–77, 9, с. 877, 12, с. 1098, 18, с. 48], можна сформулювати умови, за наявності однієї із них, висновок експерта потрібно вважати неправдивим:

– не відображено, перекручено чи неправильно викладено (повністю або частково) певні факти, або внесено дані, що не відповідають дійсності, і мають значення для правильного вирішення справи;

– не надано належної оцінки певним фактам або здійснена неправильна їх оцінка, чи неправильно викладено хід дослідження, або ж зроблені неправильні висновки.

в) «Висновок експерта»

Зважаючи на те, що ми говоримо про судового експерта, то визначення вказаного поняття потрібно шукати у процесуальних законах. Так, у ч. 1

ст. 101 КПК України, ч. 1 ст. 102 ЦПК України, ч. 1 ст. 98 ГПК України, ч. 1 ст. 101 КАС України можна знайти таке формулювання: «Висновок експерта – це докладний опис проведених експертом досліджень, зроблені у результаті них висновки та обґрунтовані відповіді на питання, поставлені експертіві, складений у порядку, визначеному законодавством».

г) «Складений для надання або наданий органу»

Так, у ст. 384 КК України вказано вичерпний перелік органів за складення для надання або надання якому неправдивого висновку настає кримінальна відповідальність, а саме: органу, що здійснює досудове розслідування, виконавче провадження, суду, Вищій раді правосуддя, тимчасовій слідчій чи спеціальній тимчасовій слідчій комісії Верховної Ради України. Однак не до кінця зрозуміло, чому саме ці органи вибрані. Висновки експерта мають сприяти здійсненню правосуддя. Згідно з практикою Європейського суду з прав людини поняття «суду» визначається не за назвою, а за змістом, тому кількість «судових органів» в Україні може бути значно більшою, ніж зазначено у диспозиції вказаної статті Особливої частини КК України. Відтак, перелік органів не може бути вичерпним.

Окрім того, якщо аналізувати, до прикладу, положення кримінального процесуального законодавства, на сторін кримінального провадження, навіть за умов залучення ними самостійно експерта для проведення останнім експертного дослідження, не покладає обов'язок повідомляти такого експерта про те, з якою метою складений експертом висновок буде використовуватися (тобто чи використовуватиметься в цілях кримінального провадження шляхом його надання органу, який здійснює досудове розслідування).

На проблемні питання із вказаним переліком органів вказує також Л. Палюх [13, с. 147–149]. Однак цей перелік органів не є необхідним для судових експертів, адже саме такі суб'єкти обслуговують інтереси правосуддя згідно зі Законом України «Про судову експертизу» і вже саме складення для надання або надання неправдивого ними висновку є суспільно небезпечним діянням, адже зазіхає на інтереси правосуддя та підриває авторитет до експертних установ та окремих судових експертів. Експерти, які не отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності, не уповноважені обслуговувати інтереси правосуддя відповідно до українського законодавства. Тому пропонуємо сформулювати диспозицію ч. 1 ст. 384 КК України так, щоб складення завідомо неправдивого висновку судовим експертом вважалося кримінально-караним діянням незалежно від того, для якого органу цей висновок складений.

4. Відповідальність експерта в Україні за надання завідомо неправдивого висновку (ст. 384 КК України): судова практика. Обвинувальних вироків, які би набрали законної сили, щодо експертів за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 384 КК України, ми не знайшли. У Єдиному державному реєстрі судових рішень наявні лише три вирокі щодо можливого притягнення до відповідальності експерта за надання ним завідомо неправдивого висновку:

1) *Виправдувальний вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 09 грудня 2016 року у справі № 165/108/16-к.* Експерт, на думку сторони обвинувачення, у розділі «Підсумки» висновку експерта № 68-II від 22.07.2011 року без будь-якого обґрунтування вніс відомості, які явно не відповідають опису та оцінці тілесних ушкоджень потерпілого, викладених у протокольній (описовій) частині вказаного висновку. Однак суд зауважив, що докази сторони обвинувачення не є беззаперечними, не доводять винності експерта поза розумним сумнівом, а усі сумніви тлумачаться на користь обвинуваченого, тому експерта не було визнано винним [4].

2) У вироку Кіровського районного суду м. Дніпропетровська від 29 жовтня 2019 року у справі № 203/2253/17, який не набрав законної сили, доволі цікаво мотивовано винуватість експерта у вчиненні відповідного кримінального правопорушення, а саме: порушення обвинуваченими положеннями Методики товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів, затвердженої Наказом Міністерства юстиції України та Фонду державного майна України № 142/52092 від 24 листопада 2003 року (далі – Методика). Так, доказом умисного порушення ОСОБА_3 вимог Методики суд вважає той факт, що при проведенні розрахунків та складанні висновку однієї й тієї ж експертизи ОСОБА_3, як мінімум, чотири рази діяв всупереч цим вимогам (застосував метод оцінки цін аналогічних оцінюваному автомобілю замість методу оцінки ціни ідентичного оцінюваному автомобіля; застосував нормативний пробіг автомобіля за весь час експлуатації замість пробігу автомобіля згідно з показаннями одометра; застосував найменший регіональний коефіцієнт (0,97), передбачений для ринків адміністративних районів і районних центрів з низькою інвестиційною привабливістю, замість найбільшого регіонального коефіцієнту (1,03), передбаченого для обласних центрів, і т. д.) [2].

3) Як вказано у вироку Личаківського районного суду м. Львова від 16 грудня 2013 року у справі № 1-39/11 судові експерти ОСОБА_3, ОСОБА_4 обвинувачувались у тому, що у провадженні досудового слідства в кримінальній справі про обвинувачення заступника начальника Головного управління Державного комітету із земельних ресурсів у Львівській області ОСОБА_5 у вчиненні злочинів, передбачених ч. 2 ст. 368, ч. 1 ст. 364 КК України, діючи умисно, за попередньою змовою, у період з 26.01.2009 року по 02.03.2009 року, точний час та місце слідством не встановлені, штучно створили докази захисту, а саме шляхом монтажу звукозапису на аудіокасеті «ЕМТЕС 90 71738» та картці пам'яті «Transcend SD HC 4GB 224652 1541», які були надані їм для дослідження, видалили фрази, належні ОСОБА_5 та ОСОБА_6 щодо розміру хабара та способу його передачі. Після цього, ОСОБА_3, ОСОБА_4, діючи умисно, за попередньою змовою, перебуваючи в службовому приміщенні Львівського НДІСЕ, розташованому у м. Львові по вул. Винниченка, 6, 02.03.2009 року склали завідомо неправдивий висновок експертизи звуко-відеозапису та комп'ютерно-технічної експертизи № 177/178/179 від 02.03.2009 року, відповідно до якого вищевказані вислови щодо розміру хабара і способу його передачі на звукозаписах відсутні. Однак ці експерти були виправдані, оскільки сторона обвинувачення не довела, що саме вони здійснили внесення змін у відповідні файли, а відтак і подальше складення такого висновку не можна вважати неправдивим [3].

Як бачимо, підстави, які слугували для обвинувачення експертів у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого відповідною частиною ст. 384 КК, є доволі різними, однак реальні обвинувальні вироки станом на березень 2022 року відсутні. Зазвичай, за нормальних умов у будь-якому демократичному суспільстві незалежно від національної ознаки такий стан справ міг би свідчити або про високі стандарти роботи судових експертів, їх об'єктивність та незалежність, або ж – про високу латентність таких кримінально-протиправних діянь. На жаль, в Україні багато подій вказують саме на існування другої ситуації (судово-медичні експертизи у справах «Ніна Куценко проти України», «Нечипорук і Йокало проти України», балістичні експертизи у справах про розстріли на Майдані лютого 2014 року, документознавчі експертизи у справах так званої «чорної бухгалтерії» Партії регіонів) [8]. У цьому випадку відсутність реагування з боку держави на такі правопорушення у вигляді виявлення та притягнення до відповідальності винних

свідчить про фактичну безкарність, що своєю чергою створює сприятливі умови для продовження надання завідомо неправдивих висновків і фактичну «комерціалізацію» судово-експертних послуг.

Звернемо увагу, що покарання, які зазначені у ч. ч. 1, 2 ст. 384 КК України, не є суворими. Зважаючи на диспозицію аналізованої нами статті, у якій встановлена кримінальна відповідальність не тільки експерта, але й свідка, потерпілого, перекладача і спеціаліста за вчинення відповідних діянь, ствердити у цій публікації, як має виглядати санкція статті, не видається за можливе, адже потрібно врахувати суспільну небезпеку таких діянь. Однак не можна вважати справедливим те, що за одне із діянь, яке передбачене у ч. 1 ст. 384 КК України, котре поєднане з обвинуваченням у тяжкому чи особливо тяжкому злочині, встановлена кримінальна відповідальність як за нетяжкий злочин. Очевидно, санкція ч. 2 ст. 384 має передбачати суворіше покарання. Також логічно сформулювати у санкції статті таке додаткове альтернативне покарання, як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, адже експерт є особою, яка володіє спеціальними знаннями і має дотримуватися етичних стандартів, у випадку порушення яких мали б наступати наслідки у вигляді неможливості продовжувати свою професійну діяльність на певний строк. Варто також додати, що видається неможливим застосування до судового експерта такого покарання, як виправні роботи, адже згідно зі ст. 11 Закону України «Про судову експертизу», не може залучатися до проведення судової експертизи та виконання обов'язків судового експерта особа, яка має не зняту або не погашену судимість. Тож, з дня набрання законної сили обвинувальним вироком суду особа має судимість, яка унеможливає її експертну діяльність.

Висновки. Для ефективного здійснення правосуддя є необхідним серед іншого здійснення судовими експертами своєї професійної діяльності на засадах об'єктивності та незалежності при проведенні експертного дослідження та надання висновку за його результатами, а також їх притягнення до реальної кримінальної відповідальності за надання завідомо неправдивого висновку. Для вдосконалення процедури притягнення до кримінальної відповідальності експерта за надання завідомо неправдивого висновку пропонується внести зміни до ст. 384 КК України і сформулювати у диспозиції статті незалежно від того, для якого органу цей висновок складений, оскільки таке діяння посягає на інтереси правосуддя та підриває авторитет до експертних установ та окремих експертів. Також видається доречним розглянути можливість змінити санкцію ст. 384 КК України, посиливши її та передбачивши таке додаткове альтернативне покарання, як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю з метою запобігання здійснення професійної експертної діяльності особами, котрі вчинили правопорушення, передбачене відповідною частиною ст. 384 КК України.

Список використаних джерел

1. Вереша Р. В. Проблеми суб'єктивної сторони складу злочину : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / Академія адвокатури України; Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2017. 583 с.
2. Вирок Кіровського районного суду м. Дніпропетровська від 29 жовтня 2019 року у справі № 203/2253/17. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85248128>.
3. Вирок Личаківського районного суду м. Львова від 16 грудня 2013 року у справі № 1-39/11. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/36506372>.

4. Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 09 грудня 2016 року у справі № 165/108/16. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/63291165>.
5. Габро О. І. Відповідальність свідка, потерпілого, оцінювача, експерта, перекладача за діяння, передбачені ст. 384 КК України : дис. ... канд. юрид. наук / ВНЗ «Національна академія управління». Запоріжжя, 2012. 219 с.
6. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право : навч. посібник / за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2014. 944 с.
7. Злочини проти правосуддя: навч. посібник / за заг. ред. проф. В. І. Борисова, проф. В. І. Тютюгіна. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2011. 155 с.
8. Калужна О. М. Чи не (за)багато політики, (за)мало права у підходах до державної експертної монополії? *Проблеми законності*. 2018. № 140. С. 104–120. URL : <http://praw.nlu.edu.ua/article/view/123451/121071>.
9. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. Т. 2: Особлива частина / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., допов. Харків : Право, 2013. 1040 с.
10. На Харківщині поліцейських-садистів судитимуть. URL : <https://lenta.ua/ua/naharkivshchini-politsejskih-sadistiv-suditimut-115179/>
11. НАБУ завершило розслідування дій експерта у справі передачі нафтопроводу «Самара – Західний напрямок». URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/news-nabu-truba-medvedchuk-rozsliduvannia/31239122.html>
12. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Вид. 10-те, перероб. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. 1368 с.
13. Палюх Л. М. Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення проти правосуддя : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / Харківський національний університет внутрішніх справ, Львівський національний університет імені Івана Франка. Харків. 2021. 554 с.
14. Проект нового Кримінального кодексу України станом на 18.02.2022 р. URL : <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2022/02/18/kontrolnyj-proekt-kk-18-02-2022.pdf>
15. Рішення ЄСПЛ у справі «Ніна Куценко проти України» від 18.07.2017 р. URL : <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-175471>
16. Савицька В. М. Поняття завідомості за кримінальним правом України: дис. ... д-ра філософії / Дніпровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро, 2021.
17. Суд закриття справу проти експертів, які визначали швидкість авто Зайцевої. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2715025-sud-zakriv-spravu-proti-ekspertiv-aki-viznacali-svidkist-avto-zajcevoi.html>
18. Суржан Б. П. Юридична відповідальність судового експерта у світлі судової реформи. *Криміналістичний вісник*. № 2 (30). 2018. С. 46–54.
19. Федорович Н. А. Поняття злочину зі спеціальним складом. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали XXV звітної науково-практичної конференції (7–8 лютого 2019 р.) : у 2 ч. Ч. 2. Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2019. С. 152–155.
20. Шуневич К. А. Участь судового експерта у кримінальному провадженні в державах змагальної системи права на прикладі Великої Британії. *Право України*. № 3. 2021. С. 133–146.
21. Garcia Carol Henderson. Expert Witness Malpractice: A Solution to the Problem of the Negligent Expert Witness, *Mississippi College Law Review*: Vol. 12: Iss. 1, Article 5. 1992. URL : <https://dc.law.mc.edu/lawreview/vol12/iss1/5>
22. Greg Gerganoff. The Attorney and the Expert Witness. URL : <https://www.hgexperts.com/-expert-witness-articles/the-attorney-and-the-expert-witness-43923>

23. Hamer David A. and Edmond Gary. Forensic Science Evidence, Wrongful Convictions and Adversarial Process, *University of Queensland Law Journal*, 38:2, 2019 (Forthcoming), *Sydney Law School Research Paper No.19/68*, November 28, 2019. URL : <https://ssrn.com/abstract=3494630>
24. Jozwicki K. Criminological and penal aspects of issuing a false opinion by an expert witness – draft report on research project with proposals for changes in the law determining the legal status of expert witnesses. *Przeegląd Policyjny*. 2019. 136(4). P. 360–375. URL : <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ceon.element-1da3fe5c-980d-31fd-adca-88b2e43025b7>
25. Paul W. Grimm, Challenges Facing Judges Regarding Expert Evidence in Criminal Cases, 86 *Fordham L. Rev.* 1601 (2018). URL : <https://ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol86/iss4/5>
26. Rafiqa Qurrata A'yun, The Problems of Expert Witness in Criminal Law, *Indonesia Law Review* 4, no. 3 (September–December 2014). P 340–357.
27. Tania M. Bubela, Expert Evidence: The Ethical Responsibility of the Legal Profession, 2004, *Alberta Law Review* 853. URL : <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein-journals/alblr41&div=42&id=&page=>

References

1. Veresha, R. V. (2017). *Problemy sub'iektyvnoi storony skladu zlochynu*: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.08 / Akademiia advokatury Ukrainy; Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav. Kyiv.
2. *Vyrok Kirovs'koho rajonnoho sudu m. Dnipropetrovs'ka vid 29 zhovtnia 2019 roku u spravi № 203/2253/17*. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85248128>.
3. *Vyrok Lychakivs'koho rajonnoho sudu m. L'vova vid 16 hrudnia 2013 roku u spravi № 1-39/11*. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/36506372>.
4. *Vyrok Luts'koho mis'krajonnoho sudu Volyns'koi oblasti vid 09 hrudnia 2016 roku u spravi № 165/108/16*. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/63291165>.
5. Habro, O. I. (2012). *Vidpovidalnist svodka, poterpiloho, otsiniuvacha, eksperta, perekladacha za diiannia, peredbacheni st. 384 KK Ukrainy*: dys. ... kand. yuryd. nauk / VNZ «Natsionalna akademiia upravlinnia». Zaporizhzhia.
6. Dudorov, O. O., Khavroniuk, M. I. (2014). *Kryminal'ne pravo*: Navchal'nyj posibnyk/ za zah. red. M. I. Khavroniuka. Kyiv: Vaite.
7. *Zlochyny proty pravosuddia*: navch. posib. (2011) / za zah. red. prof. V. I. Borysova, prof. V. I. Tiutiuhina. Kharkiv: Nats. yuryd. akad. Ukrainy.
8. Kaluzhna, O. M. (2018). Chy ne (za)bahato polityky, (za)malo prava u pidkhodakh do derzhavnoi ekspertnoi monopolii? *Problemy zakonnosti, № 140*, S. 104–120. Retrieved from <http://plaw.nlu.edu.ua/article/view/123451/121071>
9. *Kryminal'nyj kodeks Ukrainy. Naukovo-praktychnyj komentar*: u 2 t. T. 2: Osoblyva chastyna. (2013) / za zah. red. V. Ya. Tatsiia, V. P. Pshonky, V. I. Borysova, V. I. Tiutiuhina. 5-te vyd., dopov. Kharkiv: Pravo.
10. *Na Kharkivshchyni politseiskykh-sadystiv sudytymut*. Retrieved from <https://lenta.ua/ua/naharkivshchyni-politseyskikh-sadystiv-suditymut-115179/>
11. *NABU zavershylo rozsliduvannia dii eksperta u spravi peredachi naftoprovodu «Samara – Zakhidnyi napriamok»*. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/news-nabu-trubamedvedchuk-rozsliduvannia/31239122.html>
12. *Naukovo-praktychnyj komentar Kryminal'noho kodeksu Ukrainy*. (2018). / za red. M. I. Mel'nyka, M. I. Khavroniuka. Vyd. 10-me, pererobl. ta dopov. Kyiv : VD «Dakor».
13. Paliukh, L. M. (2021). *Kryminalna vidpovidalnist za kryminalni pravoporushennia proty pravosuddia*: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.08 / Kharkivskiy natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav, Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka. Kharkiv.

14. *Proiekt novoho Kryminal'noho kodeksu Ukrainy stanom na 18.02.2022 r.* Retrieved from <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2022/02/18/kontrolnyj-proekt-kk-18-02-2022.pdf>
15. *Rishennia YeSPL u spravi «Nina Kutsenko proty Ukrainy» vid 18.07.2017 r.* Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-175471>
16. Savytska, V. M. (2021). *Poniattia zavidomosti za kryminalnym pravom Ukrainy: dys. ... d-ra filosofii / Dniprovskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav.* Dnipro,
17. *Sud zakryv spravu proty ekspertiv, yaki vyznachaly shvydkist avto Zaitsevoi.* Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2715025-sud-zakriv-spravu-proti-ekspertiv-aki-viznacali-svidkist-avto-zajcevoi.html>
18. Surzhan, B. P. (2018). *Yurydychna vidpovidal'nist' sudovoho eksperta u svitli sudovoi reformy.* 30, 2. 46–54.
19. Fedorovych, N. A. (2019). *Poniattia zlochynu zi spetsial'nym skladom. Problemy derzhavotvorennia i zakhystu prav liudyny v Ukraini: materialy XXV zvitnoi naukovopraktychnoi konferentsii (7–8 liutoho 2019 r.): u 2 ch. Ch. 2. L'viv: Yurydychnyj fakul'tet L'viv's'koho natsional'noho universytetu imeni Ivana Franka,* 152–155.
20. Shunevych, K. A. (2021). *Uchast' sudovoho eksperta u kryminal'nomu provadzheni v derzhavakh zmahal'noi systemy prava na prykladi Velykoi Brytanii.* *Pravo Ukrainy, № 3,* 133–146.
21. Garcia, Carol Henderson. (1992). *Expert Witness Malpractice: A Solution to the Problem of the Negligent Expert Witness.* *Mississippi College Law Review: Vol. 12: Iss. 1, Article 5.* Retrieved from <https://dc.law.mc.edu/lawreview/vol12/iss1/5>
22. Greg, Gerganoff. *The Attorney and the Expert Witness.* Retrieved from <https://www.hgexperts.com/expert-witness-articles/the-attorney-and-the-expert-witness-43923>
23. Hamer, David A. and Edmond, Gary. *Forensic Science Evidence, Wrongful Convictions and Adversarial Process,* *University of Queensland Law Journal,* 38:2, 2019 (Forthcoming). (2019). *Sydney Law School Research Paper No.19/68,* November 28. Retrieved from <https://ssrn.com/abstract=3494630>
24. Jozwicki, K. (2019). *Criminological and penal aspects of issuing a false opinion by an expert witness – draft report on research project with proposals for changes in the law determining the legal status of expert witnesses.* *Przełqd Policyjny. 136(4),* 360–375. Retrieved from <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ceon.element-1da3fe5c-980d-31fd-adca-88b2e43025b7>
25. Grimm, Paul W. (2018). *Challenges Facing Judges Regarding Expert Evidence in Criminal Cases,* 86 *Fordham L. Rev.* 1601 Retrieved from <https://ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol86/iss4/5>
26. Rafiq, Qurrata A'yun, *The Problems of Expert Witness in Criminal Law.* *Indonesia Law Review 4, no. 3* (September–December 2014), 340–357.
27. Bubela, Tania M. (2004). *Expert Evidence: The Ethical Responsibility of the Legal Profession.* *Alberta Law Review* 853. Retrieved from <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/albl41&div=42&id=&page>

THE EXPEDIENCY OF THE FORENSIC EXPERT CRIMINAL LIABILITY FOR PROVIDING A DELIBERATELY FALSE OPINION AND FEATURES OF SUCH A CRIMINAL OFFENSE

K. Shunevych*, N. Fedorovych**

**Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: kateryna.shunevych@lnu.edu.ua*

ORCID ID: 0000-0001-7141-5930

***Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: nataliia.fedorovych@lnu.edu.ua*

ORCID ID: 0000-0002-9161-9700

The expediency of establishing the forensic expert criminal liability for providing a deliberately false opinion and the features of such a criminal offense under Part 1 of Art. 384 of the Criminal Code of Ukraine are analyzed in the article. The necessity for norms providing for the liability of the forensic expert is stated, and the requirement for their actual application is pointed out. A criminally illegal act provided by Art. 384 of the Criminal Code of Ukraine is analyzed: Deliberately expert false opinion, which was made for submission or submitted to the body conducting pre-trial investigation, enforcement proceedings, court, High Council of Justice, temporary investigative or special temporary investigative commission of the Verkhovna Rada of Ukraine.

Within the research, authors identify the main shortcomings of Art. 384 of the Criminal Code of Ukraine formulation. The researchers propose to amend the disposition of Art. 384 of the Criminal Code of Ukraine so that criminal liability of the forensic expert to draw a deliberately false opinion will exist regardless of the circumstances of such a criminal offense.

The application of Art. 384 of the Criminal Code of Ukraine in terms of criminal liability of the expert liability for providing a deliberately false opinion is analyzed. The researchers find that there are no convictions that have entered into force in Ukraine to bring experts to justice under the relevant part of Art. 384 of the Criminal Code of Ukraine.

Consequently, the researchers note that, despite the existence of certain shortcomings of this article of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine, the main problem is the lack of its real application in practice. This means that public authorities do not prosecute experts for drawing deliberately false opinions. At the same time, the proper and effective application of criminal law will help experts to comply with their responsibilities. In addition, the suggestions on improving the sanction of Art. 384 of the Criminal Code of Ukraine are stated.

Keywords: forensic expert, objectivity of a forensic expert, independence of a forensic expert, expert liability, providing a deliberately false expert opinion.

*Стаття: надійшла до редакції 16.04.2022
прийнята до друку 20.05.2022*